

■ Aygün Süleymanova
teatrşünas

Teatr mədəniyyətimizin unudulmayan tarixləri və bu tarixi yarıdan görkəmli simaları var. Gələcəyə baxıb, keçmişə isə salam verməyi unutmayaaraq şərəfli keçmişimizin bir fiquru Mərziyyə Davudovanın 115 yaşını qeyd etmiş olur. Mərziyyə Davudova 1901-ci il noyabrın 25-də Rusiyanın Həştərxan şəhərində anadan olub. Cəsarəti ilə seçilən bu xanım sənətkar Azərbaycan kinosunun və teatrosunun inkişafında əvəzolunmaz xidmətlər göstərmişdir. O, "Hacı Qara", "Bir ailə", "Bakının işıqları", "Bir məhəllədən iki nəfər", "Koroğlu" kimi sıra ekran əsərlərində və Hüseyn Cavidin "İblis", Cəfər Cabbarlının "Sevil" kimi şedevrlərində yaddaqalan obrazlar yaratmışdır. 1956-cı ildən ömrünün sonuna kimi Azərbaycan Teatr Cəmiyyətinə (Teatr Xadimləri İttifaqı) rəhbərlik edən Mərziyyə xanım Davudova 1962-ci il

Əlizadə, qocaman rejissor Ağakəşi Kazımov, sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Vidadi Qafarov, teatrşünas Elçin Cəfərov çıxış edib. Qeyd edək ki, elmi-praktiki konfrans Teatr Xadimləri İttifaqının 120 illik yubileyi münasibətilə keçirilən tədbirlər planına daxildir.

İttifaqda Mərziyyə xanımın çox sayda fotoları sərgilənirdi. Bu fotolara baxıb da, düşünməmək qeyri mümkündür. Zamanla ayaqlaşmayan kadrlar o günün-keçmişin səsi, nəfəsi kimi insanla danışır, sanki nə isə demək istəyir. Baxın bu, illərlə aktrisa üzünə həsrət qalmış Azərbaycan teatrının ilk qadın aktrisasından biridir. Cəsarətli, məğrur... elə bil şəkillər bir aktrisanın deyil, hər hansı bir dövlət məmurudur. Burada "Əhməd haradadır?" filmindən bir fraqment yadıma düşdü: "Deputətdir, kolxozdan gəlib?".

köhnə olan nöqtələri önəmşəyir. Xatırlatmaq istərdim ki, zamanla qadın olan qadı riyakar münasibət nəinki cəmiyyətin bütün sahələrində, ən başlıcası mədəniyyət və teatrda da özünü qabarıq göstərmişdir. XX əsrin 20-ci illərinə kimi Azərbaycan səhnəsi aktrisa tapa bilməyib. Uzun illər qadın rollarını min cür manee və təhqirə məruz qalan, sənət yanğılı kişi aktyorlar ifa ediblər. Sonra bir müddət özgə millətin aktrisası böyük çətinliklərə dözərək zəif çiyinlərini bu ağır yükün altına verdilər. Beləliklə də Azərbaycan qadınlarının səhnəyə doğru gələn yolu qorxudan, qandan, ölümdən, maneədən qurtulmağa başladı. Təsədüfi deyildir ki, o illər səhnəyə gələn qadınlar haqqında görkəmli sənətsünas Mehdi Məmmədov belə yazırdı: "Azərbaycan aktrisasının səhnəyə gəlişi, bu sənət meydanında qələbələr çalması qəh-

güllələnib. Səhnədə faciə qəhrəmanlarının mahir ifaçısı Abbas Mirzə Şərifzadə heç vaxt ağına gətirməzdi ki, yaratdığı obrazların taleyi onu da gözələ bilmiş. O, həyatda da faciə qəhrəmanına çevrildi. Taleyinə, həyatına vurulan zərbələrin ağrı-acısını çəkənlərdən birincisi həyat yoldaşı Mərziyyə xanım Davudova oldu.

Mərziyyə xanım Davudovaya xalq artisti fəxri adını 1936-cı ildə vermişdilər. Buna baxmayaraq, 1937-ci ildə Ülvi Rəcəbi, Abbas Mirzəni "xalq düşməni" elan edən aktrisanı da çək-çevirə salmaqla qəlbi didib-parçalayırdılar. O illərin xofunu Mərziyyə xanım ömrünün sonuna kimi qəlbində yaşatdı. O ağır repressiyalar aktrisanı çox incitmiş, dərdlərini gizlətməyi, səhnədə həmişəki qüdrətini, həyatda isə qürurunu,

MƏRZİYYƏ Davudova-115

Keçmişə salam silsiləsindən...

yanvarın 6-da Bakıda vəfat edib.

Noyabrın 28-də Azərbaycan Teatr Xadimləri İttifaqında görkəmli aktrisa, SSRİ xalq artisti Mərziyyə Davudovanın 115 illik yubileyinə həsr edilən "Sənətkar və zaman" adlı elmi-praktik konfrans keçirildi. Konfrans Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi, Azərbaycan Teatr Xadimləri İttifaqı və Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universitetinin birgə təşkilatçılığı ilə keçirildi. Elmi-praktik konfrans giriş sözü ilə Teatr Xadimləri İttifaqının sədri, xalq artisti Azərpaşa Nemət açaraq Mərziyyə Davudova ilə bağlı xatirələrini bölüşüb. Elmi-praktik konfransında əməkdar incəsənət xadimi, professor Məryəm

Deputat demişkən, bəli, o həm də deputat idi. Neçə sənələr olub ki, bu işin də öhdəsindən uğurla gəlmiş deputat, Artistlər İttifaqının sədri olmuş Mərziyyə xanım aktrisa kimi geniş tamaşaçı sevgisini qazana bilmişdi. Azərbaycan teatr tamaşaçısı onu başından kəlağayını atan, inqilab yarıdan Sevil kimi xatırlayır. Məncə də Mərziyyə xanımın ən kolo-ritli qəhrəmanı məhz Sevidir.

Mərziyyə xanımın səhnəyə gəlişini Azərbaycan teatr tarixində önəmsənilməsi bu günə deyil, dənənə daha çox bağlıdır. Bu məsələ bir tərəfdən gender-sosial ayrı-seçkilik, digər tərəfdən multukulturalizm kimi dilimizdə yeni, keçmişimizdə

rəmanlıq dastanıdır". Bu dastanın ilk səhifələrini Əzizə xanım və onun qızı Sona Hacıyeva yazdı. Bu aktrisasların sırasında Mərziyyə xanım Davudovanın da öz yeri vardı.

Mərziyyə xanım əslən tatar idi. Lakin o daha çox azərbaycanlı idi. Onun sənədlərində Mərziyyə xanım azərbaycanlı kimi təqdim olunur. Özü də Quran oxuyan azərbaycanlı, müsəlman qadın kimi. O qadın ki, ailəsinə, dostlarına hər zaman sadıq qaldı. Qeyd etmək yerinə düşər. 1937-ci ilin repressiyası sənət adamlarının taleyindən izsiz keçmədi. M.Müşfiq, H.Cavid, Ülvi Rəcəb, Əhməd Cavaddan sonra növbəti hədəf Azərbaycan səhnəsinin azman aktyoru Abbas Mirzə Şərifzadə oldu. Görkəmli teatr ustasının hansı şəkildə qətlə yetirildiyi uzun müddət qaralıq qaldı. Bu ailənin çəkdiyi zillətin təsvirini vermək indi çox çətin. Yalnız 1955-ci ildə məlum oldu ki, Abbas Mirzə Şərifzadə 1938-ci ildə

məğrurluğunu saxlamağı bacardı. O, 61 yaşında dünyasını dəyişəndə çox şeydən narahat getməmiş, bir məsələdən ürəyi arxayın idi. Böyük məhəbbətin nişanəsi olan qızı Firəngiz Şərifova onların yolunu çox ləyaqətlə davam etdirirdi.

Onun yaşam tərzi bu fotolarda nə qədər açıq sərgilənir, bunu görmək, hiss etməmək olmur. Nə yaxşı ki, Azərbaycanın teatr tarixinə ismi və siması təmiz olan Mərziyyə xanım kimi aktrisanın yaradıcılığı daxildir...

Yeni baş rejissor təyinatı

Noyabr ayının 29-u Krasnoyarsk Opera və Balet teatrının yeni baş rejissorunun adı bəlli olub.

Teatrın mətbuat xidmətinin verdiyi məlumata əsasən, baş rejissor postuna eston rejissor Neme Kuningas təyin edilib. Qeyd edək ki, 61 yaşlı Neme Kuningas 20 il Estoniya Milli Opera teatrında baş rejissor vəzifəsində çalışmış. Onun quruluşları Rusiya, Fransa, Almaniya, Finlandiya, İsveç, Norveç Türkiyə və s. aparıcı teatrlarının repertuarında yer alır.